

HELENA KADEČKOVÁ

OVERSETTELSER AV HAMSUN I TSJEKKIA

Nedenfor følger en liste over alle tsjekkiske oversettelser av Hamsuns verker sammen med oversetternes navn i parentes og utgivelsesår. Den kan være av nytte for både tsjekkiske og norske nordister, selv om den ikke inneholder oversettelser som er blitt publisert i tidsskrifter, særlig i de første tiårene av den relevante perioden. Jeg vil tilføye en liten kommentar til listen. Hva kan leses ut av den når det gjelder tsjekkernes forhold til Hamsun?

Etter at norsk litteratur hadde blitt lansert i Tsjekkia i 1870–80 årene, takket være Bjørnson og Ibsen (det aller første signal — bortsett fra enkelte tidligere omtaler i tidsskrifter — var en oversettelse av Bjørnsons Bondefortellinger i 1873), ble også det tsjekkiske kulturmiljø grepet av den store boom skandinavisk litteratur hadde i Europa på 1890-tallet.

1890-tallet var en omveltingsperiode i tsjekkisk litteratur. I den langvarige debatten (den startet i midten av århundredet med den såkalte Mai-gruppen og fortsatte gjennom tre generasjoner) om litteraturen burde åpne seg for resten av Europa og beskjefte seg med allmemmenneskelige idéer, eller tjene nasjonen i den aktuelle kampen for nasjonal egenart, vant den første linjen. Dette innebar også et krav om estetisering av diktningen. Det foregikk en febrilsk aktivitet på alle områder: litteraturkritikk, debatter, nye tidsskrifter, oversettelser. Først midt på 1890-tallet ble det formulert et program for et moderne gjennombrudd i brandesiansk betydning i programskriftet *Det tsjekkiske moderne*. Det førte ikke umiddelbart til noe større resultat for selve litteraturen — hovedsjangeren på dette tidspunktet var lyrikk, realismen var snever og fragmentarisk sammenlignet med nyromantikken — men hadde en stor betydning for den sosiologisk positivistiske litteraturkritikken. Samtidig foregikk det et gjennombrudd av en ekte modernisme, symbolisme og fransk orientert dekadanse, som samlet seg omkring tidens mest aktive tidsskrift *Moderne Revue*. Bakgrunnen for hvordan skandinavisk litteratur ble mottatt var altså svært diferensert.

Den store flommen av norsk litteratur som ble oversatt til tsjekkisk og dyktig omtalt på 1890-tallet var også variert. Den besto både av de eldre klassikerne

Bjørnson og Ibsen, 80-tallets naturalister og tilslutt også 90-tallets debutanter. Størst oppmerksomhet ble rettet mot naturalister (Jonas Lie ble oversatt fra 1888, Alexander Kielland fra 1891 — ved siden av andre skandinaviske naturalister), og mest omtale fikk Arne Garborg (fra 1895). Den norske naturalismen, som høstet stor suksess i Tyskland, vakte like stor furore i Tsjekia, som selv manglet en liknende litteratur.

Mens ennå på 1880-tallet all viten om Skandinavia for det meste ble hentet fra Tyskland og skandinavisk litteratur oversatt fra tysk, fikk Tsjekia nå den første (og uhyre flittige) direkte oversetter, Hugo Kosterka. Han var karakteristisk nok én av de tre grunnleggerne av den ovennevnte *Moderne Revue*, som sto i nær kontakt bl.a. med Stanislaw Przybyszewski og gjennom ham hadde en viss kontakt med Dagny Juel og norsk kulturmiljø.

Det var Kosterka som introduserte Hamsun i Tsjekia med en svært velvalgt tittel, *Pan* (Hamsuns til våre dager oftest oversatte og utgitte roman p.g.a. tsjekkernes notoriske beundring for norsk natur), i 1896. I 1900 ble *Viktoria* publisert som føljetong i *Moderne Revue*, og samme år kom den ut i bokform sammen med seks noveller i en dårlig oversettelse fra tysk. Den samme viatysk-oversetteren ga ut *Ny jord* i 1897. Omtaler av Hamsuns verker var positive, alle pekte på forfatterens nyskapende stil, de fleste sammenliknet ham, som ventet, med Dostojevski og andre russer, men begeisteringsgraden avhang av anmeldernes filosofiske innstilling. Tilhengere av den sosiologiske positivismen var noe skeptiske overfor romanheltenes og dermed forfatterens individualisme, nye modernister ga seg „den underfulle kunstens triumf“ i vold og ga avkall på all moralisme. Litteraturkritikerne har faktisk lært en del ved å få Hamsun hjem i en tid da man stilte spørsmålsteget ved vedtatte normer.

Hamsun ble presentert i Tsjekia på et tidspunkt da den hjemmelige kritikken og også leserne var nesten fortrolige med skandinavisk litteratur og da den første, stormende invasjon av naturalismen gradvis førte til en mer nyansert resepsjon av skandinavisk litteratur. I H. Kosterkas fotspor gikk andre kjennere av denne litteraturen med sin selektive smak, og oversettelser fra de skandinaviske språkene ble en fast del av tsjekkisk kultur. Etter at den enorme interessen for norske naturalister falt og nye forfattere ble oppdaget, var Hamsun den mest oversatte norske forfatter — i motsetning til f.eks. i Frankrike og England der han fikk store problemer med å slå gjennom. Den hamsunske bølgen steg opp til en kolosal høyde i mellomkrigstiden da den skandinaviske litteratur i det hele tatt nøy stor popularitet. Etter at han ble tildelt Nobelprisen ble én eller flere av bøkene hans utgitt nesten hvert år fram — med ett unntak — til Carl von Ossietzky-saken i 1935.

Etter den annen verdenskrig ble det tsjekkiske offisielle forhold til Hamsun bestemt av utenomlitterære omstendigheter: Hamsuns sympati for nazismen og det kommunistiske regimet i Tsjekkoslovakia. Det at *Sult* kom ut i 1959 og *Markens grøde* i 1970 bør vurderes som en stor innsats av statsforlagene. Det hjalp nok at hovedpersonene i disse romanene er sultende respektive hardt arbeidende mennesker. Hamsuns videre skjebne i Tsjekia avhenger av oversetternes innsats og privatutgivers økonomi.

- Pan (Hugo Kosterka) 1896
 Ny Jord (Václav Petřů) 1897
 Victoria og andre noveller — fra Siesta (Václav Petřů) 1900
 Sult (Hugo Kosterka) 1902, 2. 1917, 3. 1920
 Noveller /?! (Jan Osten) 1906
 Stridende Liv (Rudolf Těsnohládek) 1906
 Mysterier (Karel Dyrnk) 1908, 2. 1920
 Pan (Gustav Pallas) 1912, 2. 1917, 3. 1918, 4. 1919
 Et Spøgelse (Jaroslav Vykydal) 1915
 Victoria (Hugo Kosterka) 1916, 2. 1919
 Den siste Glæde (Gustav Pallas) 1918
 Benoni (Emil Walter) 1918, 2. 1920
 Sværmere (Ivan Schulz) 1918, 2. 1920
 Børn av Tiden (Viktor Šuman) 1919
 En Vandrør spiller med Sordin (Ivan Schulz) 1919
 Under Høststjernen (Viktor Šuman) 1919
 Under Halvmånen (A. Chudák), 1919
 I Æventyrland (Ivan Schulz) 1920
 Stridende Liv (Karel Urban, Josef Trumpus) 1920
 Segelfoss By (Viktor Šuman) 1921
 Markens Grøde (Ivan Schulz), 1922
 Konerne ved Vandposten (Hugo Kosterka) 1922
 Rosa (Emil Walter) 1922
 Livets Spil (Viktor Šuman) 1923
 Ny Jord (Milada Lesná–Krausová) 1925
 Pan (Hanuš Hackenschmied) 1925
 Børn av Tiden (Milada Lesná–Krausová) 1926
 Segelfoss By (Milada Lesná–Krausová) 1927
 Landstrykere (Milada Lesná–Krausová) 1928
 Siste Kapitel (Milada Lesná–Krausová) 1929
 Victoria (Hugo Kosterka) 1930, 2. 1943
 August (Milada Lesná–Krausová) 1931
 Mysterier (Milada Lesná–Krausová) 1931
 I Æventyrland (Milada Lesná–Krausová) 1932
 Sult (Milada Lesná–Krausová) 1932
 Vagabonddage (Milada Lesná–Krausová) 1934
 Dronningen av Saba (Milada Lesná–Krausová) 1939
 Sult (Milada Lesná–Krausová) 1959
 Victoria (Božena Køllnová–Ehrmannová) 1968, 2. 1972
 Markens Grøde (Božena Køllnová–Ehrmannová) 1970
 Mysterier (Helena Kadečková) 1982
 Pan (Helena Kadečková) 1982 .

